

ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΧΩΡΙΟ / ΤΟΥ ΠΑΣΧΟΥ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗ

Περιμένοντας τον μεγάλο ηγέτη...

Υπάρχει μια μεγάλη συζήτηση για τον ρόλο και τα αποτελέσματα της πολιτικής των «μεγάλων ηγετών» στην Ιστορία. Η συζήτηση αυτή κατά χρόνια χωρίς να καταλήγει σε συμπέρασμα. Πρώτα απ' όλα δεν έχει ξεκαθαρίσει αν οι ηγέτες διαμορφώνουν τις μεγάλες καμπές μιας κοινωνίας ή αντιθέτως αν αναδεικνύονται ως «μεγάλοι» από αυτές. Αν, για παράδειγμα, δεν γινόταν ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, ο Ουίστον Τσόρτσιλ θα έμεινε στην Ιστορία ως ο αποτυχημένος υπουργός των Ναυτικών που κατάντησε τη Βρετανική Αυτοκρατορία με την απερισκεπτη

Το να περιμένει, λοιπόν, ένα μεγάλο ηγέτη μια κοινωνία για να βγει από τα αδιέξοδά της, είναι σαν να ευελπιστεί κάποιος ότι θα ζήσει από το ΛΟΤΤΟ.

εκατοστρατεία στα Δαρδανέλια. Μεγαλύτερη συζήτηση γίνεται για τα αποτελέσματα της πολιτικής των. Ο Ιωσήφ Στάλιν ήταν κρυφό εικόνημα των αρτηριοσκληρωτικών κομμουνιστών όλου του κόσμου και τώρα (όπως δείχνουν τα εσωκομματικά κείμενα της Κ.Ε. του ΚΚΕ) πάει να γίνει υπόδειγμα της «ορθής οικοδόμησης του σοσιαλισμού». Για τα εκατομμύρια θύματά του όμως και για τις οικογένειές τους δεν παύει να είναι τίποτε περισσότερο από ένα στυγνό δολοφόνο, παρά το γεγονός ότι... εξλέκτρισε την ΕΣΣΑ.

Βεβαίως, ποτέ δεν θα μπορούσαμε να σταθμίσουμε την προσφορά και την ζημιά που προκάλεσαν οι «μεγάλοι ηγέτες» στον κόσμο, αλλά ούτε το κατά πόσο οι ίδιοι διαμόρφωσαν την Ιστορία και το κατά πόσο διαμορφώθηκαν από αυτή. Σίγουρα έγιναν και τα δύο, απλώς δεν θα μάθουμε ποτέ τη δοσολογία και γι' αυτό είναι πολύ ακατόρθωτο να κατασκευάσουμε «μεγάλους ηγέτες». Απλώς μας προκύπτουν και εκ των υστέρων ανακαλύπτουμε ότι αυτός ο ηγέτης ήταν «μεγάλος».

Υπάρχει μια διάχυτη επιθυμία στην ελληνική κοινωνία να βρεθεί στον δρόμο της ένας μεγάλος ηγέτης, «κάποιος που θα τακτοποιήσει

τα πράγματα». Άλλοι αντιπροτείνουν έναν Κωνσταντίνο Καραμανλή, άλλοι (περισσότεροι) έναν Ανδρέα Παπανδρέου, άλλοι τον Στάλιν και κάποιος τον Πούτιν. Αυτή η επιθυμία είναι σνεδομακή: ακόμη κι αν συμφωνούσαμε για τα χαρακτηριστικά του «μεγάλου ηγέτη» στατιστικώς είναι πολύ πιθανότερο να μας προκύψει ένας «μικρός ηγέτης» παρά ένας «μεγάλος». Η Ιστορία τουλάχιστον αυτό δείχνει: όποια ιδεολογικοπολιτική συγκρότηση κι αν έχει κάποιος, θα διαπιστώσει κοιτώντας το παρελθόν ότι οι «μεγάλοι ηγέτες» ήταν λίγοι. Οι κοινωνίες πορεύτηκαν και τα κατ

φεραν κυρίως με «μικρούς ηγέτες».

Το δεύτερο είναι ότι ποτέ εκ των προτέρων δεν μπορούμε να γνωρίζουμε. Πολλοί ντύνονται «μεγάλους ηγέτες» προεκλογικά και μας προκύπτουν «μικροί» στην πορεία. Άλλοι θεωρούνται «μικροί» και αναγνωρίζονται ως «μεγάλοι» κατόπιν ηγεσίας. Ο Ρόναλντ Ρέγκαν αναμόρφωσε τη χώρα

του και θεωρείται από τους Αμερικανούς ως ένας από τους καλύτερους προέδρους της Ιστορίας των ΗΠΑ, αλλά ξεκίνησε ως ένας υπερσυντηρητικός κυβερνήτης της Καλιφόρνιας χωρίς αξιοσημείωτο έργο.

Το τρίτο που πρέπει να προσέξουμε είναι ότι οι μεγάλες ηγεσίες συνήθως συνοδεύονται από πολύ αίμα. Ο Χίτλερ, για παράδειγμα, υπήρξε για τη μεσοπολεμική Γερμανία ένας μεγάλος ηγέτης. Πήρε μια χώρα ρηγμένη από τον πόλεμο και τις εσωτερικές αναταραχές και την έκανε μεγάλη δύναμη. Κατόπιν την κατέστρεψε αλοσχέρως.

Δυστυχώς, οι (έτσι κι αλλιώς σπαγίως εμφανιζόμενοι στην Ιστορία) «μεγάλοι ηγέτες», σπανιότερα είναι και αγαθοί ηγέτες. Συνήθως είναι και μεγάλα καθάρματα που βουλιάζουν τους λαούς τους στη δυστυχία, προκειμένου να πετύχουν κάποια ανώτερο ή μη υλικό και ανεπίσημο

Ο Βλαντιμίρ Πούτιν σε μια επίδειξη των ικανοτήτων του, από εκείνες που συνήθως συναρπάζουν τους λαούς. Ο Μπέρτολτ Μπρεχτ είχε γράψει κάποτε ότι «Οι κώρες που κρειάζονται ήρωες είναι δυστυχομένους». Το ίδιο ισχύει και για τους μεγάλους ηγέτες...

τήρημα) ιδανικά. Πουλάνε φύκια (που δεν τρώγονται) για μεταξωτές κορδέλες περί έθνους, σοσιαλισμού, ιδανικής κοινωνίας κ.ά.

Το να περιμένει, λοιπόν, ένα μεγάλο ηγέτη μια κοινωνία για να βγει από τα αδιέξοδά της, είναι σαν να ευελπιστεί κάποιος ότι θα ζήσει από το ΛΟΤΤΟ. Για την ακρίβεια αν διαιρέσει κανείς τον αριθμό των «μεγάλων ηγετών», με τον αριθμό του συνόλου των ηγετών που υπήρξαν στην Ιστορία θα διαπιστώσει ότι είναι πιθανότερο να κερδίσει τον πρώτο αριθμό του λαχείου, παρά να του τύχει στη ζωή του ένας «μεγάλος».

Έτσι λοιπόν, όπως η λογική επιλογή για ένα άνεργο είναι να φύγει για να βρει δουλειά, αντί να μελετά συστηματικά το ΛΟΤΤΟ και να περιμένει

για η λογική επιλογή είναι να φτιάχνει θεσμούς που θα αντιμετωπίζουν τα προβλήματα ανεξαρτήτως του ηγέτη που της έλαχε ή ψήφισε. Δεν χρειάζεται έναν Πούτιν για να στείλει τον Χοντροκόφσκι στη Σιβηρία (απόφαση που εμπεριέχει και μεγάλη δόση αυθαιρεσίας), χρειάζεται αποτελεσματική Δικαιοσύνη που θα εξετάζει ταχύτητα και θα τιμωρεί αποτελεσματικά τους πρωταγωνιστές σε φαινόμενα διαφθοράς. Δεν χρειάζεται έναν πρωθυπουργό-υπεράν-

θρωπο που μαζί με τους συνεργάτες του θα λύσει αστραπιαία ακόμη και το πρόβλημα της ουράς στο ΙΚΑ Νέου Κόσμου, χρειάζεται αποτελεσματική δημόσια διοίκηση για να μην δημιουργούνται ουρές στον Νέο Κόσμο. Δεν χρειάζεται ένα κράτος μεγάλο και ικανό να δίνει τα πάντα στους πολίτες του (ένα τέτοιο κράτος, έλεγε ο Μπέρτ Γκολντγουότερ «είναι εξίσου μεγάλο και ικανό και να του πάρει τα πάντα»), αλλά ένα κράτος που θα δημιουργεί τις συν-

θήκες και θα επιτρέπει στους πολίτες του να δημιουργούν και να έχουν τα πάντα.

Υπάρχει ένας ρομαντισμός και στην επιθυμία του μεγάλου κράτους και στην προσμονή του «μεγάλου ηγέτη» (αν και τα δύο πολλές φορές πρέπει να είναι παράλληλα: προτασσόμενο για έναν «μεγάλο ηγέτη» είναι να έχει ένα μεγάλο μηχανισμό επίλυσης των προβλημάτων και πολλές φορές μηχανισμό που δεν θα υπόκειται στις κρονοτριβές και τη βραχυπρόνια αναποτελεσματικότητα της δημοκρατικής διαδικασίας). Ο ρομαντισμός έγκειται στην πίστη ότι μπορεί να υπάρξει η φιλοσοφική λίθος για τη διευθέτηση των κοινωνικών πραγμάτων, εκείνη η χρυσή διαδικασία ή το «κρυφό παιδί» που θα μας λύσει όλα τα προβλήματα. Αυτή όμως δεν είναι μόνο μια επικίνδυνη επιλογή «έναν «μεγάλο ηγέτη» μπορεί να γίνει και μεγάλος τυράννος» είναι και η τριήμερη επιλογή. Μια κοινωνία που περιμένει «μεγάλους ηγέτες» για να λύσει τα προβλήματά της στην ουσία θέλει κάποιον να τα κρεμάσει. Αμφισβητεί τις δυνατότητές της και δεν θέλει καν να προσπαθήσει. Απλώς περιμένει ένα θαύμα.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα όμως με τους «μεγάλους ηγέτες» δεν έγκειται στο γεγονός ότι είναι σπάνιοι. Δεν είναι καν το γεγονός ότι πολλές φορές καταστρέφουν αντί να δημιουργήσουν. Είναι ότι σχεδόν ποτέ δεν παράγουν διατηρήσιμα αποτελέσματα. Ακόμη κι αν κάποιος υπερβεί την τρέχουσα συγκυρία, δηλαδή είναι καλός και συνάμα μεγάλος, από τη στιγμή που η κοινωνία και οι θεσμοί της δεν διαπαιδαγωγηθούν στο ύψος του μεγαλείου του τα επιτεύγματά του θα διατηρηθούν όσο διαρκεί η βασιλεία του. Κι ακριβώς επειδή είναι «μεγάλος», το «μεγαλείο» του λειτουργεί ως μαύρη τρύπα των δεξιοτήτων μιας κοινωνίας να λύσει προβλήματα.

Είναι εξαιρετικά δύσκολο, επίπονο και χρονοβόρο για μια κοινωνία να φτιάξει στέρεους θεσμούς που θα λύσουν προβλήματα. Αποτελεί όμως τη μόνη ασφαλή οδό για την ευημερία της. Γι' αυτό η σωφροσύνη υποδεικνύει ότι πρέπει να δουλέψουμε αφενός για να διατηρήσουμε τους δημοκρατικούς θεσμούς που έχουμε και αφετέρου να τους βελτιώσουμε. Κι αν μας τύχει κάποιος «μεγάλος ηγέτης» στην πορεία, ας το θεωρή-

Info

- Νικόλο Μιακιοβέλι, «Ο ηγεμόνας», εκδ. Πατάκι
- Άννα Πολιτικόφσκαγια, «Η Ρωσία του Πούτιν», εκδ. «Οξύ»
- Stewart Ross, «Οι ηγέτες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου», εκδ. «Σαββάλας»